[פעמונית גפורה Campanula sulphurea – פורחת עכשיו בחולות מישור החוף והמדבר (אפריל 2015)]

כתב: אבי שמידע

כמעט לכל מיני הפעמוניות בעולם (ישנם יותר מ-320 מינים) יש פרחים בצבע סגול-כחול ורק מין אחד הוא בעל צבע צהוב בוהק – זוהי **פעמונית גפורה** *Campanula sulphurea***.** זהו צמח חד-שנתי הגדל אך ורק בחולות ובישראל הוא מצוי רק בבתי-הגידול החוליים של מישור החוף, הנגב המערבי והערבה.

פעמונית גפורה. צילם: ליאור אלמגור ©

זהו צמח חד-שנתי נמוך (13-20 מ"מ) המסתעף מבסיסו למספר ענפים הנושאים בראשם פרחים גדולים צהובים. כל חלקי הצמח הירוקים ובמיוחד על הגביע של הפרח מכוסים שערות מפושקות לא זיפניות (שאינן דוקרניות) המדביקות את הצמח לבגדים ולצמר של בעלי-חיים ועל ידי כך מפיצות את פירותיו. הפרח דמוי פעמון מחומש הפונה כלפי מעלה ולאחר הפריחה מטה את הגביע הפורה והפרי מטה. הכותרת מאוחה, בעלת צינור רחב ועמוק ממנו עולות חמש אונות מחודדות אשר בזכותן נראה הפרח מלפנים ככוכב מחומש. במרכז הפרח אברי המין הזכריים (האבקנים) והנקביים (העלי) מאוחים למעשה למבנה משותף המזכיר צינור שבראשו חודים או מזרקה בת חמש אונות. בכל פרחי משפחת הפעמוניתיים קיים מבנה ותהליך מיוחד של הצגה והבשלה של אברי המין הזכריים והנקביים: בתחילה מבשילים גרגירי האבקה והם מודבקים על צידו החיצוני של עמוד העלי.

מי שיסתכל בעין בוחנת על עמוד העלי, יגלה ששטחו מכוסה שערות דקיקות החופנות את גרגרי האבקה. כאשר אלה נלקחים על ידי הדבורים, רגלי הדבורים מזיזות בלי משים את השערות "המאותתות" לצמח על ביקור מאביקים ולכן בהסתברות גדולה השלב הזכרי בפרח הצליח ו"כדאי" לעבור לשלב הנקבי. הודעה זו מתורגמת לסדרה של פעולות הורמונליות בצמח וגורמת להבשלת אברי הנקבה בפרח: מתוך צינור עמוד העלי פורצת "מזרקה" של חמש אונות צלקת קשתיות הזמינות לקלוט את גרגירי האבקה המגיעים על גוף הדבורים. בימים הראשונים של השלב הנקבי הצלקת קולטת רק גרגרי אבקה זרים של צמחי **פעמונית גפורה** אחרים. אך הפלא ופלא: המחקר הבוטני (יעקב גליל ורבקה דולברגר) הוכיח כי לאחר יומים-שלושה אם לא הגיעו גרגרי אבקה מפרחים זרים אל הנקבה – אונות הצלקת מתקשתות ופונות מטה ונוגעות בגרגרי האבקה של הפרח עצמו הממוקמים עדיין בין שערות עמוד העלי. כלומר רק לאחר יומיים שבהם לא התרחשה האבקה זרה, מתאפשרת האבקה עצמית, כמו אומר הצמח לעצמו: "אם לא הצלחתי למצוא בת-זוג שאינה קרובה לי, מוטב להעמיד צאצאים עם "אחותי" (מאותו הפרח) מאשר להישאר עריריי". מופלאות הן דרכי האבולוציה....

פעמונית גפורה. צילם: ליאור אלמגור ©

==========

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

לציטוט: שמידע א 2015 פעמונית גפורה Campanula sulphurea – פורחת עכשיו בחולות מישור החוף והמדבר (אפריל 2015), "פורחים עכשיו", כתב-עת כלנית מספר 2.